

19. ve 20. Yüzyıllarda Kuzey Kamerun Müslüman Topluluğu, Eğitim ve Sosyal Bölünme: Tarihsel Yaklaşım

Muslim Community of North Cameroon, Education and Social Cleavage : Historical Perspective, 19th-20th Centuries

Abdoul Aziz AHMADOU

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD
a.ahmadou83@yahoo.com
[0000-0003-2253-4647](tel:0000-0003-2253-4647)

Araştırma & Yayın Etiği

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş, iThenticate yazılımı ile taranmış, araştırma yayın ve etiğine aykırılık tespit edilmemiştir.

Research & Publication Ethics

This article was reviewed by at least two referees, a similarity report was obtained using iThenticate, and compliance with research/publication ethics was confirmed.

CC BY-NC 4.0

Bu makale [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) altında lisanslanmıştır.

This paper is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Copyright ©

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sakarya/TÜRKİYE

Sakarya University, Institute of Social Science,
Sakarya/TURKEY

Atıf/Citation

Ahmadou, Abdoul Aziz . "19. ve 20. Yüzyıllarda Kuzey Kamerun Müslüman Topluluğu, Eğitim ve Sosyal Bölünme: Tarihsel Yaklaşım". Akademik İncelemeler Dergisi 17 / 2 (Ekim 2022): 215-236. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.1060519>

Not/Note

Bu makale Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD'da Doç. Dr. Turgut SUBAŞI danışmanlığında hazırlanmakta olan "Devlet-dışı Aktörler ve Afrika'daki Müslüman Azınlıkların Statüsü: Kuzey Kamerun Örneği, 1990-2020" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Date Received: 20.01.2022
Kabul Tarihi/Date Accepted: 07.09.2022
Yayın Tarihi/Date Published: 15.10.2022

ISSN: 1306-7885

E-ISSN: 2602-3016

Cilt/Volume: 17 | Sayı/Issue: 2 |
Yıl/Year: 2022 (Ekim/October)

19. ve 20. Yüzyıllarda Kuzey Kamerun Müslüman Topluluğu, Eğitim ve Sosyal Bölünme: Tarihsel Yaklaşım

Öz

Kuzey Kamerun Müslüman topluluğu, Kamerun'da genel olarak Hıristiyanlığa karşı dinî bir azınlıktır. Bu Müslümanlar, ulusal siyasî hayatta ve ülke yönetiminde yeterince temsil edilmezler. Bu nedenle Kamerun'un bu kuzey bölgesi düzeyinde bu topluluğun, tarihsel sömürgeci saikleri olan ve bu Müslümanların gözlemlediği aşırı muhafazakarlıktan kaynaklanan birçok zorlukla karşılaştığı belirtilmelidir. Modern Avrupa okulunun sosyal ve dinî davranışları ve ayrıca bu dinî topluluk içindeki liderliğin dağılımını büyük ölçüde etkilemesi, tüm bu faktörlerden kaynaklanmaktadır. Elde edilen çoklu araştırma verileri sayesinde, Kamerun'un bu kuzey bölgesinde özellikle eğitim sektörü, kadınların savunmasız durumları ve Müslümanlar arasındaki liderlik çatışmaları olmak üzere Müslümanların karşılaştığı sorunlar tarihsel olarak analiz edilecektir. Bu çalışma, birkaç yıllık tarihsel, sosyolojik ve katılımcı gözlemlere dayanmaktadır. Bu araştırma alanındaki uzmanların güncel çalışmalarından elde edilen literatür de kullanılmıştır. Kuzey Kamerun ve Türkiye'deki Afrika araştırmalarında İslâm tarihinin anlaşılmasına katkıda bulunan bu çalışmanın yeniliği ve özgünlüğünü, araştırma problemini tarihsel bir perspektiften formüle etmiş olmamız sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müslüman Toplum, Kuzey Kamerun, Kur'ân Eğitimi, Modern Avrupa Eğitimi, Sosyal Bölünme.

Muslim Community of North Cameroon, Education and Social Cleavage: Historical Perspective, 19th-20th Centuries

Abstract:

The Muslim community of Northern Cameroon is a religious minority vis-à-vis Christianity in general in Cameroon. These Muslims are not sufficiently represented in national political life, elective positions and the administration of the country. At the level of this Northern Region of Cameroon, it should be noted that this community therefore encounters many difficulties which have historical causes of colonization and the observed ultraconservatism of these Muslims. It is because of all of these factors that we find that the modern European school has greatly influenced social and religious behavior as well as the structuring of leadership within this religious community. Thanks to the multiple research data obtained, it will be historically analyzed the problems encountered by Muslims in this Northern Region of Cameroon, in particular the education sector, the vulnerable conditions of women and the leadership conflicts between Muslims. This study is based on several years of historical, sociological and participatory observation. In addition, the literature of current work of specialists in this research region was used. This is what made it easier to formulate the research problem based on the novelty and originality of this study, which contributes to the history of Islam in African studies in North Cameroon and Turkey from a historical perspective.

Keywords: Muslim Community, North Cameroon, Koranic Education, Western Education, Social Cleavage.

Giriş

Afrika tarihi araştırmaları analiz edilmesi ve özellikle hakkında bilimsel çalışma üretilmesi bakımından en karmaşık araştırma alanlarından biridir. Metodolojik sorunların yanı sıra, kıtanın derin geçmişinin (kölelik, İslâmlaşma aşamaları, Avrupa kolonizasyonu) karmaşıklığı da söz konusudur. Afrika tarihi kendi iç sosyal

dinamiklerinden başlayarak incelenmelidir. Kitanın karşı karşıya olduğu mevcut zorluklar bu şekilde daha iyi anlaşılabilir.

Kuzey Kamerun Müslüman toplumu merkezinde yürütülen bu çalışma, sosyo-tarihsel yörüngesindeki faktörleri belirleyerek bu toplumun güncel sorunlarına ışık tutmaya gayret göstermektedir. Konuyla ilgili mevcut literatür incelendikten sonra, bu araştırma konusunun uzun vadeli tarihsel yörüngede henüz çalışılmadığı görülmektedir. Şöyle ki bazı yazarlar Kur'ân okulunu (Santerre, 1982a; Santerre, 1982b; Santerre, 1982c; Hamadou-Amadou, 1998; Tourneux, 2000; Alihou, 2012; Bukar, 2007) incelerken, diğer yazarlar Müslüman toplumun Kamerun veya Sahra altı Afrika'daki siyasî dinamikler ve devletle ilişkisine odaklanmaktadır (Taguem, 1996; Fabilou, 2011; Fouapon, 2021; Coulon, 1983; Gumi-Tsiga, 1992; Njeuma, 1993; Bah-Taguem, 1993; Frœlich, 1954; Sinderud, 1993; Djibrilla, 2013; Saibou, 2016; Ousmanou, 2016; Hamadou, 2004).

Bu çalışma, özellikle Kuzey Kamerun ve genel olarak Çad Gölü Havzası olarak bilinen çevre bölgelere (Nijerya, Kamerun, Çad, Nijer, Orta Afrika Cumhuriyeti) ilişkin İslâm tarihi araştırmalarına katkı sağlayacağı umut edilmektedir. Umud edilen diğer bir katkı ise Türkiye'deki Afrika İslâm tarihi literatürünü zenginleştirmek şeklinde ifade edilebilir. Kamerun örneğini inceleyerek dünyanın belirli bölgelerinde Müslüman azınlıkların karşılaştığı sorunları bilimsel olarak anlamak son derece önemlidir. Bu nedenle bu makalede eğitim sorunlarına, kadının değersizleştirilmesine, İslâm akımları arasındaki gerilimlere, siyasal entegrasyon ve ayrımcılık sorununa özel bir önem verilecektir. Bazı Türk üniversitelerinde ve araştırma merkezlerinde yürütülen Kamerun Çalışmaları (Gassim, 2016; Fosso, 2021; Ndzembanteh, 2020; Ridley, 2020; Ebolo, 2020; Bidoum Bidoum, 2019; Ngwa, 2019; Meirama, 2019; Kalay, 2018) ve Afrika Çalışmaları (Elem, 2016; Gassim, 2022) konusunda çok az eser bulunduğu görülmektedir. Afrika kıtası (Sahra altı Afrika) ile Türkiye arasında 21. yüzyılın başından itibaren siyasî, diplomatik ve ticarî ilişkiler yoğun olmasına rağmen, araştırma ve bilimsel işbirliği boyutu çok sınırlıdır. Aynı şekilde Afrika kıtasında da Türkiye ya da Osmanlı Devleti akademik ve bilimsel araştırmalarda önemli bir yer tutmamaktadır.

Kuzey Kamerun batısında Nijerya, kuzeyinde Çad, doğusunda Orta Afrika Cumhuriyeti, güneyinde Gabon, Ekvator Ginesi ve Kongo Cumhuriyeti, güneybatısında Gine Körfezi bulunan bir Orta Afrika ülkesidir. Kamerun tarihsel olarak Avrupa fetihleri ve işgalleri yoluyla yürütülen sömürgecilik faaliyetinin ürünüdür. 20. yüzyılın başlangıcından önce günümüz Kuzey Kamerun'u, büyük ölçüde, başkenti Nijerya'da olan Sokoto Halifeliğinin merkezî olmayan Lamidat'larından oluşuyordu. Lamidat'lar, Kuzey Kamerun'daki Fulani'nin sosyo-politik yapılarıdır. Fulani 19. yüzyılın başlarında İslâm'ı cihat yoluyla Kuzey Kamerun'a getiren etnik bir gruptur. Fulani daha sonra bir Lamido tarafından yönetilen Lamidat adlı orijinal siyasî yönetimlerini kurdu. Eskiden gerçek

Müslüman emirliklerinden oluşan bu Lamidat'lar, sömürgeleşme ve Kamerun Devleti'nin doğuşuyla siyasî güçlerini kaybettiler. Bununla birlikte Müslüman toplumun işleyişi üzerinde sınırlı dinî ve kültürel etkilerini korumaya devam etmektedirler (Hamadou, 2002; Jersad-Holtedahl, 1997; Taguem, 2003, 267-288). Bu topluluk Müslüman kimliğinden dolayı Alman, Fransız ve İngiliz kolonizasyonları sırasında farklı farklı politikalar izlemiştir. Araştırmanın bu yönü, Afrika kıtasının Avrupa tarafından sömürgeleştirilmesinin, bu dönemin büyük Müslüman imparatorluklarının bölünmesine ne kadar üzücü bir şekilde yol açtağını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu zorunlu toprak ayrımı, bazen Müslümanların kendilerini dinî ve demografik azınlık durumunda buldukları mevcut Afrika devletlerinin kurulmasına sebebiyet vermiştir.

Kamerun 1960 ve 1961 yıllarında bağımsızlık kazanmıştır. Resmî olarak bu ülkeye Cameroun/Cameroon denir. Cameroun/Cameroon 1884'ten 1916'ya kadar Alman himayesi altındaydı ve o zamanlar resmî olarak Kamerun şeklinde adlandırılıyordu. Bu nedenle tarihsel açıdan Kamerun yalnızca, Ubangui Chari'nin (Orta Afrika Cumhuriyeti) ve Çad'ın büyük bir bölümünü içeren, daha önce Alman işgali altındaki topraklara atıfta bulunur. Birinci Dünya Savaşı sonunda bu ülke Milletler Cemiyeti'ne bağlanarak Fransa ve Büyük Britanya'ya emanet edilmiş, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bu iki Avrupalı güç Cameroun/Cameroon'u ayrı ayrı yönetmeye devam etmiştir. 1 Ocak 1960'ta French Cameroon (Fransız Kamerun) bağımsızlığını kazanması ve ardından bir yıl sonra 1 Ekim 1961'de British Cameroon (İngiliz Kamerun), Cameroon'un Fransızca konuşulan kısmı ile yeniden birleşerek bağımsızlığını kazandı. British Cameroon iki bölüme ayrıldı: Southern Cameroon (Güney Kamerun) ve Northern Cameroon (Kuzey Kamerun). Southern Cameroon bölgesi ağırlıklı olarak Müslümanlardan oluşuyordu ve referandumla Nijerya'ya bağlanmayı seçti. Northern Cameroon seçmenleri ise eski French Cameroon ile birleşmeyi ve Federal Cumhuriyeti kurmayı seçti. Dolayısıyla "Kamerun" kavramı karmaşık bir tarihsel geçmişe sahip olup aynı zamanda devlet kavramı da, bağımsızlık döneminin milliyetçileri için siyasî, jeopolitik ve milliyetçi imalara sahiptir (Owona, 1996; Deltombe-Domergue-Tatsitsa, 2011).

Kuzey Kamerun'daki Müslüman kimliğini tanımlamanın ve sınırlandırmanın iki nedenden dolayı çok zor olduğunu hatırlamak gerekir. İlk sebep, Kamerun'un bu bölümünde Fulani etnik grubu tarafından İslâm'ın yayılmasıyla bağlantılıdır. İlkinin sonucu olan ikinci sebep, Kuzey Kamerun'da ağırlıklı olarak seçkin Fulani'nin himayesi altında yürütülen İslâmî işlerin üretim, yayma ve yönetim yapıları ile ilgilidir. Çad Gölü Havzası'nın bu Bölgesinde tarihsel olarak İslâm'ın yayılmasında büyük rol oynayan başka halkların da bulunduğu dikkat edilmelidir. Bu örneğin Kanem-Bornou Krallığıdır. Ancak bu çalışmada yapılacak analiz, her şeyden önce kuzey Kamerun'daki Fulani sosyo-politik yapılarından elde edilen somut verilere dayanmaktadır. Bu araştırmanın, bir yandan devlete karşı dinî azınlığın çalışmasının ve diğer yandan Sahra altı Afrika'daki bu topluluk kategorisinin giderek zayıflamasının bir parçası olduğu belirtilmelidir.

Bu çalışmada dört temel konu ele alınmaktadır. Kuzey Kamerun'un tarihi, okulların başarısızlığının sosyo-tarihsel faktörleri ve Müslüman kızlar için okullaşma konusu incelendikten sonra, Kuzey Kamerun Müslüman cemaatini etkileyen farklı elitist sınıflar üzerinde durulacaktır.

1. Kuzey Kamerun Müslüman Cemaatinin Yönetiminin Tarihi ve Evrimi

Kırk yılı aşkın bir süre önce Edward Said sosyal bilimlerde zamansal betimleme konusunda tek bir başlangıç olmadığını, aksine araştırmanın içeriğine bağlı olarak başlangıçların olduğunu söylemişti (Said, 1980). Bu çalışma için, "Müslüman" Kuzey Kamerun'un tarihi, Sokoto İmparatorluğu'nun ortaya çıkması ve yayılmasıyla başlar. Fulani etnik grubundan Ousman Dan Fodio (1754-1817) tarafından kurulan bu İmparatorluk, ihtişamlı yıllarında Nijer sınırlarından tüm Kuzey Kamerun'a kadar uzanıyordu (Kavas, 2007, 466-467). Bu Müslüman bilgin, 23 yaşında, 19. yüzyılın ikinci yarısında Batı Afrika'da (bugünkü Nijerya) bulunan Hausa eyaletlerinin tüm sistemlerini, vergi tahsildarı ve kraliyet danışmanı olarak yaptığı görevler aracılığıyla öğrendi. Nijerya'nın Hausa eyaletleri tarafından canlandırılan, çarpıtılmış, sulandırılmış ve yozlaşmış bir İslâm'ı uygulamakla suçlanan her türlü dinî davranışa karşı çıkarak, onlara karşı cihat çağrısı yaptı. Takipçileri ile kurduğu ittifak ile bir yandan bu Hausa Devletleri'nin muazzam harabelerinden fethedilen toprakları, diğer yandan 19. yüzyılın ilk on yılında Kuzey Kamerun'u ele geçirmeyi başardı (Kameche, 2009, 133).

Unutulmamalıdır ki fethinin ancak vaazın (1774-1793) ilk iki aşamasını ve hareketinin gelişimini ve örgütlenmesini (1795-1804) tamamladıktan sonra gerçekleştiğine dikkat edilmelidir (Kameche, 2009, 50-108). Başkentini Yola'ya taşıdı ve Fulani etnik grubundan teğmen Modibbo Adama'nın, 1808'de Kuzey Kamerun'un Kameche Muhammed'in "Fulani Halifeliği" olarak adlandırdığı geniş siyasî topraklarına kesin olarak entegre etmesini sağladı. Bu fethedilen geniş coğrafi alan, bir emirlik halinde inşa edildi ve Lamidat adı verilen çok sayıda siyasî varlığa bölündü. Her Lamidat'ın başında bir Lamido bulunmaktaydı. Aynı siyasî öneme sahip olmasa da, Modibbo Adama Kuzey Kamerun'da yaklaşık kırk Lamidat kurmayı başardı. Bu Kuzey Kamerun Lamidat'larının en önemlileri arasında Maroua, Garoua, Ngaoundéré, Banyo, Rey-Bouba, vb. Lamidat'ları sayabiliriz (Njeuma, 1993, 90). Rey-Bouba Lamidatı, 19. yüzyılda Cihad'dan önce gelmekte ve 36.000 km²'lik bir yüzey alanıyla en etkili ve en büyük Lamidat olmaya devam etmekte idi (Taguem, 2003, 269).

Bir Lamidat'ın örgütlenmesi ve işleyişine gelince, sosyo-politik yaşam özellikle İslâm hukuku ile fethedilen bölgelerin yerel gerçekleri arasındaki senteze dayanıyordu (Nawal, 2018). Faada adı verilen hükümet, şu devlet adamlarından oluşmaktadır: Galdima (başbakan), Sarkin Sanu (hayvancılık, mezbaha ve pastoral faaliyetlerden sorumlu), Liman (ibadet ve din işlerinden sorumlu), Alkaali (yargı işleri başkanı), Waziri (kraliçe annenin ailesine bağlı yüksek rütbeli), Kaygama

(kölelik kökenli saygın ve önemli kişi), Sarkin Yaaki (ordu komutanı), Djawro'en (mahalle başkanları), Bausi (süvari komutanı, görevden sorumlu) ve son olarak Şiroma/Bero (seçkin konukların karşılayıcısı). Bu üyeler, zamanla Emirlik'in siyasî merkezi karşısında kısmî özerklik sürecini başlatan gerçek bir hükümet oluşturuyordu. Böylece bazı Lamidat'lar Yola'nın vesayet yetkisine isyan ettiler: Bibemi, Rey ve Tibati'li Lamidat'ların durumu buydu (Hamadou, 2002, 178-180).

Sokoto Halifeliği'nin sona ermesi ve ortadan kaldırılması, 19. yüzyılın Avrupa sömürgeciliğinin girişimleri tarafından gerçekleştirildi ve bu durumun Kuzey Kamerun'un geleceği üzerinde bir etkisi oldu. Berlin Konferansı'ndan (1884-1885) itibaren kurulan sömürge işgal kurallarının (*Hinterland Rule*) ardından, Kamerun Atlantik kıyılarını terk eden Almanlar, askerî olarak *hinterland*'ı işgal etmiş ve ardından Kuzey Kamerun'un Lamidat'larını ele geçirmişlerdir. Aynı zamanda Nijerya tarafında, İngiliz işgali Sokoto Halifeliği'ne son verdi. Başka bir deyişle, sömürgeleştirme Ousman dan Fodio tarafından kurulan İmparatorluğu parçaladı ve bölgelerinin bir kısmı bir yandan "İngiliz" Nijerya'ya, diğer yandan "Alman" Kamerun'a dönüştürüldü. Birinci Dünya Savaşı sırasında Fransız ve İngilizler'in Kamerun'u işgalinden sonra Kuzey Kamerun'un kendisini Fransız etkisi altındaki kısımda bulunduğunu belirtmek gerekir.

2. Kuzey Kamerun Müslümanları Bağlamında Modern Avrupa Okulu: İdeolojik Savaş?

Yukarıdaki tarihsel açıklamalardan ve Kuzey Kamerun'daki Müslüman toplumun sosyal ve politik oluşum sürecine dair hususları belirttikten sonra, Avrupa okulu ile Kuran okulu arasındaki güç görünen birlikteliği sunmak ilginç olacaktır. Bugün devam eden bu tarihî sorun, genel olarak Kamerun'da sosyal uyumu ve birlikte yaşamayı kolaylaştırmak için anlaşılması ve çözülmesi gereken önemli bir meseledir.

Kuzey Kamerun'daki Alman varlığı (1902-1916), doğrudan yönetim yoluyla Lamidat'ların güçlerinin zayıflamasına tesirde bulundu (Hamadou, 2002, 182-183). Bölgeyi kârlı hale getirmenin ve kamu düzenini korumanın zorluklarını fark eden Almanlar, imparatorluk mukiminin talimatlarının dolaylı yönetim yoluyla iletilmesi ve bu işin yürütülmesinde yardımcı olarak hizmet etmeleri için Lamidat'ları rehabilite ettiler. Ancak Fransızlar, kendi güvenliklerini sağlamak, arazi kullanımını başlatmak ve vergi sistemini kârlı kılmak için faaliyette olan Alman komuta ağının işlevsizleşmesini sağlayarak, Müslümanların vizyonlarına yönelik özel bir politika oluşturmuşlardır. Amaçları, gayrimüslimlerin güçlerini Lamidat'ların zayıflayan siyasetinden bulmalarını telafi etmelerini sağlamaktı. Sömürge dönemindeki bu siyasî özgüllük, "Müslüman Sorunu"na ya da "Müslüman İşleri"ni kontrol etmeye odaklanmıştı. Bu durum Müslümanların Fransız sömürge otoritesine yönelttikleri bir dizi sorunla ilgiliydi. Fransızlara göre İslâm, pan-İslâmizm yoluyla ürkütücü yabancı etkilerin olası bir aracı konumundaydı. Pan-

İslâmizmi, Kur'ân okullarındaki öğrencileri sömürgeci eyleme karşı harekete geçirmek için olası bir araç olarak görüyorlardı (Bah –Taguem, 1993, 103).

Bazı Lamidat'lar ve İslâmî liderlerden bu sömürge varlığına karşı yükselen bir meydan okuma vardı. Bu nedenle Fransızlar geleneksel Afrika dinini desteklemeye ve Müslümanlara karşı bir muhalefet işlevi görecektir şekilde örf ve âdet hukuku düzenlemeye başladılar. Bu anlayışa uygun olarak, istenilen itaatkar ve uysal duruş camilerin ve Fransız-Arap okullarının inşasında sunulan yardımlar ve İslâmî araştırmalar için hac ve gezilerin düzenlenmesinden oluşan resmî iyiliklerle ödüllendirildi (Hamadou, 2002, 187-188). Buna karşılık, protestocu prensler ve Kur'ân öğretmenleri işten atılma, sürgüne gönderilme ya da tacize maruz kaldı. Bu çerçevede tüm Fransız politikasının, Müslüman toplumu Fransa'nın değerleri ve çıkarları için sömürmekten ibaret olduğu anlaşılmaktadır.

Kuzey Kamerun'daki Müslüman nüfusun tarihi yakından analiz edildiğinde, Kur'ân okulunun toplumsal düzeyde önemli bir yere sahip olduğu açıkça görülür. Lamidat'lar'da sömürge yönetiminin varlığından önce, Kur'ân okulu resmî okuldu. Her Müslüman çocuk alfabeyi öğrenme, Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını birkaç yıllık bir süre içinde yazma ve okumadan oluşan ilk aşama programında beş yaşından itibaren eğitim görürdü. Bu eğitimin sonunda öğrenci, insanlarla ve toplumla olan ilişkilerinin, özellikle ahlâk, dürüstlük ve dinî erdem anlayışının hem teorisini hem de pratiğini öğrenmek için ikinci aşamaya geçirdi. Ayrıca İslâm'daki referans metinlerle bağlantılı olarak İslâmî inanç esasları da kendilerine aktarıldı (Abdoul Aziz, 2016, 52). Bu aşamayı tamamlayan az sayıda öğrenci, daha bilgili öğretmenler aramak için seyahatler yapardı. Öğretmen seçimine öğrencinin elde etmek istediği bilim ve çalışılacak kitap yön verirdi. Bu çerçevede, bir öğretmenden diğerine, bir şehirden bir başkasına, bir ülkeden diğerine belli bir öğrenci rotasyonu sağlayan seyahatler, geleceğin İslâm âlimlerinin günlük hayatını oluşturmaktaydı (Abbatça, 1987, 64-65).

Almanlar Kuzey Kamerun'da (1902-1916) eğitim sistemini yeterince organize etmedikleri için, Fransızlar ülkenin bu bölgesinde modern Avrupa okulunun yükselişinde ve gelişmesinde öncü oldu. 2015 yılında Kuzey Kamerun'daki Adamawa Bölgesi'nde yapılan bir çalışmaya göre, modern Fransız okulunun açılışı 20 Nisan 1917'de bu bölgede Ngaoundéré köyüne 7 km uzaklıkta gerçekleşti. İlk öğrenci grubu, Lamidat'ın siyasî liderlerinin 29 oğlundan oluşuyordu. Bu tarihten 1945'e kadar modern okul, 1933'te oluşturulan Norveç Lutheran Misyonu'nun mezhep okulu olan tamamlayıcı bir kurum oluşturulmasına rağmen kayda değer bir sonuç vermedi. Bu kritik durumla karşı karşıya kalan sömürge yönetimi, bu Lamidat'ta başka okullar açmaya karar verdi. Böylece Belel Okulu 1956'da kuruldu (Abdoul Aziz, 2016, 109). Genel bir analiz yapılacak olursa, devlet okulunun sadece Müslüman seçkinlerin oğullarına açık olduğu, Hıristiyan inancının diğer eğitim kurumunun ise o zamanlar sömürgeciliğe ve modern okula karşı çıkan Müslümanlar arasında hoş karşılanmadığı söylenebilir. Bu eğitim politikasının

arka planında, Hıristiyan mezhep okulunun Fransız sömürgelerindeki evanjelizasyon araçlarının bir uzantısı olduğu görülmelidir.

Kamerun'un en ünlü tarihçilerinden Profesör Daniel Abwa'ya göre, Fransız makamları ile Müslüman makamlar arasındaki ilişki bir çatışma olarak şekillendi. Fransız sömürge yetkilileri için Kur'ân okulu bir tehditti, modern Avrupa okulunun tam gelişmesinin önünde bir engel olarak duruyordu. Müslüman yetkililer için ise Avrupalıların okulu geleneklerinin güvenliğine karşı önemli bir tehditti. Bunun için bir Müslüman, çocuğunu Kur'ân okuluna sadece bilim öğrenmesi için göndermez, aynı zamanda onu kendi anne ve babasının değişmez geleneğine göre yetiştirmek için de gönderirdi (Abwa, 1980, 398-400; Kane, 1961).

Ayrıca yetersiz eğitimin iki temel nedeni vardı. Bir yandan Fransız yönetimi, Kamerun'un güneyi ile kuzeyi arasında eğitim yürütülmesinde bir dengesizlik yaratmıştı. Kuzeydeki Müslümanlar arasında, bina eksikliği ile birlikte, çocukların okula kayıt oranı 1955'te %6'ya karşılık gelirken güneyde %86'ya karşılık gelirdi ve 1946'da kuzeyde 3 Avrupalı öğretmen bulunmasına karşın, Güney'de yüzden fazlaydı (Bah - Taguem, 1993, 119-121). Öte yandan, modern okul bu zamanın bazı Müslümanları tarafından bir sapıklık faktörü, manevî ve ahlâkî bir çöküş nedeni olarak görülüyordu. Anne babalar ve kaçınılmaz olarak çocukları okuldaki eğitimle bir "günah" işlemiş olacaklar yani Allah'a olan inançlarına ihanet edecekler ve sonuç olarak toplumlarının normlarından ve atalarının değerlerinden sapacaklardı. Ülkenin bağımsızlığından sonra durumun birkaç on yıl daha devam ettiği unutulmamalıdır. Bu durum, ülkenin kuzeyi (tam olarak ülkenin bu bölgesindeki Müslüman topluluk) ile güneyi arasındaki eğitim farkını kısmen açıklamaktadır (Guibaï, 2000, 11). Kuzey Kamerun'daki bu Müslüman topluluğundaki okullaşma sürecine ilişkin kısa bir genel bakış sunduktan sonra, şimdi özel olarak kız çocuklarının sosyo-eğitim durumuna bakalım.

3. Müslüman Kızların Eğitimindeki Zorluklar

Aşağıdaki açıklamalarda böyle bir duruma ilişkin kalıp yargılardan örnekler vererek Kur'ân okulunda Müslüman kızların gelişimi sorununu ortaya koyacağız. Ardından Müslüman dinî liderlerin kızları okula gönderme konusunda bilinçlenme sürecinin incelenmesi söz konusu edilecektir. Ek olarak aşağıdaki analizler, Kuzey Kamerun'daki Müslüman kadınların sosyal ve meslekî kategorilerinin yanı sıra, eş olarak ailevî sorunlarını da detaylandıracaktır.

Kuzey Kamerun Müslüman toplumunda âdet olduğu üzere genç kızlar erken çocukluktan itibaren Kur'ân okuluna başlamaktadırlar. Kur'ân-ı Kerîm'in tamamını okuduktan sonra, âyetlerin anlamına hâkim olmadan, kız çocukları eğitim sisteminde ilerlemek için yeterince desteklenmiyordu. Kızların çoğu herhangi bir meslekî beklenti olmaksızın, onları eş (karı) ve anne olmaya hazırlayan bir eğitim alıyordu. Genel olarak Kuzey Kamerun'daki Fulani toplumunda kadınlar, üst düzey İslâmî çalışmalar için erkeklerle aynı fırsatlara sahip değildi.

Şunu da eklemek gerekir ki bu durumda genç kızı sorumluluk duygusu öğrenmesi için çok erken yaşta evliliğe tabi tutmak isteyen kültürün etkisi vardır. Kız er ya da geç aileden ayrılacak biri gibi bir yabancı olarak görülürdü. Evlenmek kocadan hem “sosyal ilerleme” hem de “konut özerkliği” elde etmektir (Djingui, 1993, 192). Kıza ciddi bir eğitim vermenin toplumsal gerçeklere aykırı olduğu anlaşılmaktadır. Bir kız bir erkekle, hatta öğretmeniyle yalnız kalamaz. Öncelikle toplumdaki sefahati sınırlamaya yönelik bu inanç eylemi, eğitimin önünde büyük bir engel olmamalıdır. Zira İslâm, İslâmî bilginin Müslüman kadınlar tarafından alınması ve yayılması için gerekli şartları tesis etmiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bazı hanımlarının kamusal alanda bilindiğini hatırlayın. Hz. Hatice tüccar, Hz. Ayşe ise âlimdi. Kıza verilen İslâmî öğreti, İslâm'ın bazı ritüellerinde ve Allah'a iman hususunda ustalaşmaktan ibaretti (Abdoul Aziz, 2016, 126). Ancak Kuzey Kamerun'da medreselerin ve İslâmî enstitülerin açılması ve yaygınlaşmasından bu yana Müslüman kadınlar, İslâmî bilimlerin çeşitli dallarındaki bilgileri kolaylıkla edinmeye başladılar. Çünkü toplum artık onları genç ve gelecek neslin eğitimcileri ve temel direkleri olarak görmektedir.

Bu koşullar altında, genel olarak, Müslüman kızların modern eğitime erişimi yoktu. 1982'den beri Kuzey Kamerun'da kadın güç, eğitim ve din üzerine araştırmalarını yürüten Norveçli araştırmacı Lisbet Holtedahl, örneğin, birçok kadından otuz çocuk babası olan bir dinî liderin çok katı olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, seçmedikleri bir adamla evlenmeyi reddetmeyi başaran bazı kızların durumları gibi istisnalar da vardır (Holtedahl, 1993, 206). Bu dinî lider, hac ziyareti sırasında Suudi Arabistan'da kızların okula gittiğini gördükten sonra yeni modern okul algısı sayesinde tutumunu değiştirmek zorunda kalmıştır. “Mekke'ye yaptığı hac sırasında, okula giden kızları ve kamu hizmetlerinde çalışan kadınları gören dinî lider, Ngaoundéré'ye döndüğünde, kızının modern okula kaydolmasına izin vererek herkesi şaşırttı. Oysa bu geziden önce buna kesinlikle karşıydı. “O zaman, Fulani toplumunda [...], kızın eğitimi esas olarak hane halkının hayatına odaklanıyordu. Böylece kızını okula ilk gönderenlerden biriydi” (Holtedahl – Djingui, 1999, 213). Bu durum gelenekleri alt üste dışıyla çoğu gelenekçiyi rahatsız etti çünkü o, 1960-1990 yılları arasında Ngaoundéré'de İslâm'ın en etkili şahsiyetleri arasındaydı. Bu olay Kamerun'un bu bölgesindeki genç kızların durumunu oldukça iyi yansıtmaktadır.

Kadınlar üç grupta sınıflandırılabilir geniş bir kariyer olanağına sahipti. İlk kariyer, modern eğitimden yoksun kadınlarinkidir. Bilgiyle ilgili işlere erişimden dışlanırlar. Ya çok eşli bir evliliğe girerler ya da “özgür kadın” olurlar ya da ebeveyn evinde kalırlar. Dolayısıyla bu kadınların yaşamı, bir evlilik dönemi, bir başka boşanma dönemi, bir “özgür kadın” dönemi olarak ifade edilebilir. İkinci kariyer için, hem geleneksel hem de modern bilgiye sahip olan bu kadın tipi, profesyonel bir yaşamı bütünleştirmek için daha fazla hareket alanına sahiptir. Üçüncü sınıfa gelince, bunlar bağımsız, bekâr kadınlardır. Bazıları ilkokul, bazıları lise, bazıları da üniversite diplomasına sahiptir. Aynı yaşam idealine sahip olmayan

bazı kadınlar evlenmeye çalışırken diğerleri bekâr hayatlarını sürdürmeye karar verir (Holtedahl-Djingui, 1999, 299-300). Ancak Kamerun'un güney kesiminde ulusal ve uluslararası bağlantıları olan Müslüman kadınların İslâmî aktivizminin olduğu görülmektedir (Fouapon, 2021).

Okula gidecek kadar şanslı olan kız, ya okulu bırakarak erken evliliğe gönderilir ya da yirmili yaşlarına kadar eğitimine devam eder ve evliliği sorunlu hale gelir. Çünkü erken yaşta evliliğin yaygın olduğu bir toplumda, bazı talipler yirmili yaşlardaki bir kızı "yaşlı" olarak görürler. Diğer talipler ise diyalektik kalıcılık ilişkisinden kaçınma ve evlilik evine muhalefet bahanesiyle üniversiteye giden kızlardan tamamen uzak dururlar. Bununla birlikte, genç neslin evlilik hayatı ile çalışma/profesyonel hayatı birleştiren üçüncü bir kategorisi ortaya çıkmaktadır. Bu başarı şansı, Müslüman kızların ve kadınların toplumda, iş dünyasında ve siyasette görünürlüğünü sağlar. Bu kadınlar giderek daha fazla kamusal alanlarda ve siyasî katılımında ortaya çıkmaktadırlar (Fabilou, 2020).

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından 2001 yılında yayınlanan Innocenti Floransa-İtalya Araştırma Merkezi'nin Güney ülkelerinde erken evlilikle ilgili çalışmasına göre, erken yaşta evlenen kızlar neredeyse her zaman istenmeyen hamilelik ve erken doğum yaşamaktadır. Bu kızlar aynı zamanda ev içi ve cinsel köleleştirmenin de kurbanlarıdır ve hiçbir güçleri yoktur. Özellikle Afrika ve Güney Asya'daki bazı toplumlar, bazen kızdan çok yaşlı olan taliplerin yaşına bakılmaksızın kızların ergenlik çağında veya hemen sonra evlenmeleri gerektiğini iddia etmeye devam etmektedir. Evliliği bir aile kurma stratejisi, ekonomik bir işlem veya kızları istenmeyen cinsel gelişmelerden korumanın bir yolu olarak görmektedirler. O zaman ailenin temel yaşam giderlerini karşılamak için para kazanmasını sağlayan bir stratejidir. Sahra altı Afrika'nın geleneksel toplumlarında, müstakbel gelinin ailesi, kızlarının bedeli olarak müstakbel ebeveynlerinden sığırlar alabilir (Digest Innocenti, 2001, 2-6).

Kamerun'un bu bölgesindeki Müslüman kızların ve kadınların eğitimle ilgili sorunlarını ve içinde buldukları koşulları sunduktan sonra, bu kez bu topluluğun seçkinlerinin dinî ve sosyal uyum sorunlarından bahsetmek önemli görünür. Bu dinî liderler, Kur'ân-ı Kerîm'in talimatlarına göre örnek rehberler olmak yerine, dini çoğu zaman kişisel çıkarları için kullanırlar ve böylelikle çıkar çatışmaları çoğalır.

4. Kuzey Kamerun'daki Müslüman Seçkinlerin Çeşitliliği

Yukarıda belirtildiği gibi, Müslüman seçkinler, çoğunluğu Lamidat'ların yönetimine bağlı olan İslâm âlimlerinden oluşuyordu. Bu kişiler aynı zamanda saray görevlileri veya kraliyet danışmanlarıydı. Sömürgeciliğin (özellikle Fransızların) acımasız yönetimiyle Lamidat'lar güçlerini ve ayrıcalıklarını yavaş yavaş kaybettiler. İslâmî entelektüel seçkinler elbette toplumu artık bu kadar etkili bir şekilde etkileyemeyecekti. İslâm'ın Sahra'nın güneyinde yayılması, Kamerun'daki Avrupa

kolonizasyonu öncesinde ve sonrasında İslâm dini kardeşliklerinin eseri olduğundan, bu Müslüman topluluk Ticâniyye, Qadiriyya ve Mehdilik İslâmî kardeşlikleri tarafından yönetiliyordu (Bah-Taguem, 1993, 108). Bu ilk iki tarikat, sömürge yönetimiyle işbirliğini tercih etmek zorunda kalırken, Mehdilik, yalnızca Avrupa sömürgeciliğine karşı çıkan değil, aynı zamanda özünde büyük bir devrimi tetiklemeye çalışan dinî bir güçtü. Mehdist hareketin etkileri, 1910'da Haute-Bénoué'de Goni Waday'in Alman sömürge yönetimiyle karşı karşıya olduğu bu dinî kardeşliğin maruz kaldığı kanlı baskıyla daha az belirgin hale geldi (Mohammadou, 1994, 442). Kuzey Kamerun'un bu İslâmî aktörleriyle ilgili olarak, Adamaoua bölgesinde yerel siyasî yaşamı ve Müslüman toplumu etkilemiş imamların biyografileri üzerine ilginç çalışmalar yapılmıştır (Abdoul Aziz, 2020; 2021).

Geleneksel Kur'ân öğretim sisteminde (ilk aşama, ikinci aşama ve geliştirme aşaması) yerel olarak entelektüel bir şekilde eğitilmiş İslâm âlimlerinin Modibbe (tekil: Modibbo) olarak adlandırıldığı belirtilmelidir. Bu kişiler yerel kültürleri İslâm'ın yorumuna entegre etme stratejilerini benimseyebilmişlerdi. Bu nedenle İslâm'da dinî konularda yeniliği kolayca kabul etmeyen ilkeler zaman zaman daha az dikkate alınmıştır. Yerel olarak eğitilmiş bu İslâmî seçkinlerle (Modibbe) karşı karşıya kalan Arap dünyasındaki üniversitelerden (Suudi Arabistan, Sudan, Mısır vb.) Vahhabî kökenli yeni bir reformist elit ortaya çıktı.

Bu yeni Vahabbî âlimleri sınıfının yükselişi 1970'lerde vuku bulmuştur. Bu dönemde, Medine İslâm Üniversitesi'nden ilk Kamerunlu mezunlar ders vermek için ve aynı zamanda Cumhurbaşkanlığı rejimine (Müslüman Ahmadou Ahidjo, 1960'tan 1982'ye kadar başkanlık yapmıştır) hizmet etmek için ülkeye dönmeye başladılar. Örneğin ünlü Şeyh Muhammed Ali Dewa (1940-2013), 1972'den 1980'e kadar Lübnan, Suudi Arabistan, Libya, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne cumhurbaşkanlığı gezileri yaparken Cumhurbaşkanı'nın tercümanlığını yaptı. Ahmadou Ahidjo'nun Arap dünyasına yönelik dış politikasını geliştirmek için bu entelektüelden yararlandığı açıktır. Bu zamana kadar bu Arap ülkeleri, 1973'teki "petrol şoku" yoluyla Yahudî-Hıristiyan Batı'ya karşı Arap koalisyonunun bu tarihî diliminde dünya ekonomisinin tedarikçisi (hâkimi) haline gelmişlerdi.

Eski Modibbe eliti ile rekabet eden bu yeni elitin gündeminde İslâmî bir yenilenme vardı. Bu yenilenme hareketi, İslâm'ın arındırılması gerektiği düşünülen yerel uygulamalara karşıdır. İslâm'ın "Afrikalılılaşması"ndan kopmayı savunan bu İslâm akımına göre, İslâm'ı doktrinel kökenlerine geri getirmek için, Müslüman toplumlara tanıtılan yerel kültürleri ve gelenekleri görmezden gelmek gerekir. Bu durum somut olarak şu birkaç unsurla doktrinel düzeyde bir mücadele meselesidir: Mevlid uygulaması (Hz. Peygamber'in (s.a.s.) doğum günü ziyafeti ve müminler ile Allah arasında aracı olarak görülmesi), üç veya yedi günlük ayinlerden oluşan cenaze törenleri, muska ve/veya gris-gris yapımı ve giyilmesi, mistik uygulamalar ve kehanet uygulamaları vb. Kendisinin doğrudan saldırıya

uğradığını düşünen Ticâniyye kardeşliğinin bölgesel ve ulusal düzeydeki uygulamalarını baltalayan da budur (Abdoul Aziz, 2016, 200-203).

Ticâniyye ile Vehhabîlik arasındaki bunalımların (Aboubakar–Aïssatou, 2019) temelinde, iktidar ve servetin paylaşımı meseselerinde yer aldığı görülmektedir. Güçlübir Vahhabî lider olmak, bu İslâm akımının yayılması Suudî mâlî yardımından yararlanmakla eş anlamlıdır. Lamidat düzeyindeyken, geleneksel Modibbe, Lamidat hazinesinin ekonomik ayrıcalıklarından ve iyi niyetli insanların zekâtından yararlanır. Açıkça Müslümanlar arasındaki herhangi bir çıkar çatışmasının her zaman dinî krizlere tekabül ettiğini analiz etmek yerine, bunun çoğu zaman belirli dinî liderler tarafından araçsallaştırma neticesinde zenginlik ve güce erişim rekabeti olduğunu anlamak gerekir (Ouba, 2016).

Müslüman seçkinlerin bu iki sınıfının yanı sıra, Müslüman toplumun diğerlerine göre eğitimdeki geciktiğini fark eden bazı aileler, çocuklarının modern okulda öğrenim görmelerine karar verdiler. Bu durum bilinçsizce, bu yeni seçkinler tarafından ciddi İslâmî eğitimin terk edilmesiyle sonuçlandı. Bu elitin üyeleri ülkenin idarî hizmetlerine, siyasî makamlarına entegre olmuş ve az-çok Batılılaşmış bir yaşam sürmüşlerdir.

Son olarak 1990 yılında siyasî hayatın demokratikleşme süreci ile birlikte, İslâmî dernekler ve uluslararası aktörler (Hamadou, 2007; Souley Mane, 2017) genç Müslümanlara rehberlik etmek amacıyla devlet liselerine ve üniversitelere girmeye başlamıştır. Aynı zamanda bazı ebeveynler çocuklarını Vahhabî kökenli Fransız-Arap ilkokullarına göndermeye devam etmişlerdir. Çünkü bu tür bir eğitim merkezi, çok inançlı bir toplumda öğrenciye İslâmî kimliğini kazandırmak için gerekli olan hem dinî hem de dünyevî bilgileri sunar. Modern okullarda eğitilmiş ve İslâmî bilgiye hâkim olan bu neslin ortaya çıkmasıyla, Müslüman Kuzey Kamerunluların dinler arası diyalog konularında ulusal tartışmalara sürekli olarak ayak uydurduğunu ve bunlara erişim sağladığı görülmektedir. Bu genç Müslümanlar, bilgiyi ve İslâmî söylemleri yaymak için özel radyolar kurmakta ve Konferans, toplantı vs. adına ev sahipliği yapmaktadır. Ancak yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde Müslüman-Hıristiyan diyalogu girişimleri yalnızca başlatıcılarla sınırlıydı, bu yüzden sivil toplumu ve inananları dâhil etmekte yavaş kalmışlardır. Bu durum, Müslüman Kuzey ve Hıristiyan Güney arasındaki mezhepsel bölünmelerde gezinen yeni dinî hareketlerin gücünün artmasıyla daha da güçlenen, sömürgeleştirmenin yarattığı güvensizlik ve önyargılarla açıklanmaktadır (Hamadou, 2005, 73-75).

Bu farklı sınıflar arasında, ortaya çıkan çok önemli birkaç durum daha vardır. Birincisi, Ticâniyye'nin geleneksel kardeşlik akımı ile reformist Vahhabî akımı arasındaki karşıtlıktır. İkinci ise şudur: Ağırlıklı olarak Arapça'ya hâkim olan İslâm âlimlerinin çoğu, resmî dillerin (Fransızca ve/veya İngilizce) iyi bir ifade seviyesine sahip değildi. Tam olarak "Vahhabî" sınıfı için Arap-İslâm

üniversitelerinden alınan diplomalar, İslâm teolojisi alanında eğitim aldıkları için devlet tarafından tanınmamaktaydı. Ancak bazen devlet üniversitelerinde Arap dili ve medeniyeti uzmanları istihdam edilmekteydi. Ama bu Arap çalışmaları bölümü henüz tüm devlet üniversitelerinde açılmamıştı. Bu nedenle Kuzey Kamerun Müslüman topluluğu, toplumsal yaşam modelleri ve seçkinlerinin çeşitli ve bazen çelişkili stratejilerle (muhafazakârlık-reformizm-ilerlemecilik) sunduğu İslâmî teklifler konusunda bir dönüm noktasıdır. Bununla birlikte tüm bu seçkinler, bölünmelerin ötesinde, topluluğun refahını ve Kamerun ulusu içindeki gelişimini hedeflemektedir.

Sonuç

Kamerun'un dinî yapısının görünümüne ilişkin genel bakışa göre, Müslümanlar ağırlıklı olarak ülkenin kuzeyinde yer almaktadır çünkü tarihsel olarak İslâm'ın yayılması ülkenin bu bölümünde gerçekleşmiştir. Ancak bu yansıma, Müslümanların kuzeyden güneye doğru entelektüel ve ticarî göç dalgaları ve ülkenin batısındaki güçlü Bamoun Müslüman cemaatinin varlığı ile nitelenmelidir. Bu iki unsur, Kamerun genelinde Müslümanların varlığına ve görünürlüğüne dikkat çekmektedir. Ayrıca, Kuzey Kamerun'un Lamidat'lar olarak bilinen geleneksel sosyo-politik yapıları yalnızca sembolik dinî ve kültürel gücü (cami yönetimi, örf ve âdet mahkemesi vb.) elinde tutmuştur. Çünkü devlet onların gücünü ve egemenliğini ellerinden almıştı. Kuzey Kamerunlu Müslüman'ın kimliği uzun zamandır "okul reddi tezi" ile karakterize edilmektedir. Bu durumun nedenleri söz konusu topluluğun hem içinde hem de dışında aranmalıdır. Ancak yeni nesil, mümkün olduğu kadar çocukların ve gençlerin eğitimini ilkokuldan üniversiteye yükseltmeye çalışmaktadır.

Bu araştırmanın sonuçları, Kamerun'daki Müslüman azınlığın yaşadığı karmaşık durumları tarihsel bir süreç izleyerek ortaya koymaktadır. Genel olarak sosyal bilimlerin ve özel olarak tarih biliminin karşılaştırmalı yaklaşımı, çağdaş Sahra altı Afrika'da azınlık durumundaki diğer Müslüman topluluklar tarafından sürdürülen sosyo-politik ilişkileri anlamamıza izin verir. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde çok sayıda tecavüz, toplu katliam, zorla sürgün vb. suçların mağduru olan Müslüman azınlık örnek verilebilir. Bu nedenle Kamerun'daki Müslüman azınlığın durumunu düzeltmek için uzun vadeli çözümler önermek önemlidir. Önerilen bu fikirler, Afrika'daki diğer azınlık topluluklarına veya diğer çağdaş bağlamlara da uygulanabilir.

Kamerun'daki Müslüman topluluk düzeyinde, toplumda ve çoğunlukla çok eşli ailelerde kötü muameleye maruz kaldıkları için kız ve kadınların eğitim sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Evli, boşanmış veya dul kadınlar için sosyal normları, yurttaşlık haklarını öğrenmek için okullar oluşturmak için fon toplanabilir. Müslüman toplumun en saygın lideri olan Lamido, daha iyi bir gelecek için kadınların eğitimine değer vermenin önemini kavramak için kızların kocalarını

ve ebeveynlerini duyarlı hale getirmek amacıyla belediye başkanlarını ve İslâm âlimlerini bir araya getirmelidir. Kızların Kamerun'da veya yurtdışında üniversiteye gitmelerine izin vermelidirler.

Kuzey Kamerun'daki Müslüman toplumun eğitim durumunu düzeltmek için mutlaka bu bölgede en çok konuşulan diller olan Fulani ve Hausa başta olmak üzere kültürleri ve dilleri öğretmek ve öne çıkarmak gerekir. Sömürgecilik, Avrupa medeniyetini ve onların düşünce yöntemlerini empoze ederek tüm bu Müslüman medeniyetleri değersizleştirmişti. Resmî öğretim programlarına saygı duyulan modern İslâmî okulları ve kolejleri çoğaltmak da gereklidir. İslâmî dersleri ve resmî programları aynı anda birleştiren mevcut eğitim sistemi, Müslüman çocukların resmî sınavlarla ilgili yeterli zorunlu bilgiyi edinmelerine izin vermediğinden, Çarşamba günleri ve hafta sonu öğleden sonraları İslâmî çalışmalar kursları düzenlenmektedir. Yine de Hıristiyan çocuklar sınavları kolayca geçebilmektedir. Buna ek olarak, Kamerunlu Müslüman öğrencilerin Orta Doğu'daki İslâmî üniversitelere gidişleri sınırlandırılmalıdır çünkü çoğu zaman Kamerun'a döndüklerinde radikalleşirler. Genç Müslüman öğrencilere İslâmî ilimleri öğretmek ve vatanseverlik konusunda yurttaşlık eğitimi vermek amacıyla Kamerun üniversitelerinde İslâmî ilimler fakülteleri oluşturulabilir. Bu anlamda Kamerun, Somali örneğinde olduğu gibi, Türkiye'deki üniversitelere bağlı ilahiyat fakülteleri oluşturmak için Türkiye ile güçlerini birleştirebilir.

Kuzey Kamerun'daki İslâm akımlarının liderleri arasındaki çatışmalar hakkında, bu bölgenin çok saygı duyulan ve ideolojileri üzerinde düşünmeden sadece ümmet için vaaz veren ve birleşik eylemlerde bulunan Müslüman âlimlerinden örnek alınabilir. Kamerun'da ekümenizm şeklinde yapılan dinler arası diyaloga gelince, kesinlikle yöntemlerin değiştirilmesi gerekmektedir çünkü Müslümanlar kiliselerde Hıristiyanlarla birlikte dua etmeyi kabul etmemektedirler. Dinler arası diyalog, topluca dua etmek için bir araya gelmek değil, ortaya çıkan sosyal sorunları çözmek için Müslüman ve Hıristiyan dinî liderler arasındaki işbirliği hakkında olmalıdır. Bu toplu duaları yapmayı kabul eden Müslümanlar, onları İslâm düşmanı olarak gören Müslüman toplum tarafından itibarsızlaştırılır.

Müslüman toplumun kalkınmasına yönelik çalışma, finansman ve yardım fırsatlarına ilişkin cehalet sorunlarını çözmek için, İslâm'da uzmanlaşmış tüm akademisyenler ile Kamerun'daki Ngaoundéré Üniversitesi ve Maroua Üniversitesi'nden Arap Dili ve Medeniyeti Bölümlerinin hocalarının bir araya getirilmesi gerekir. Ortak eylemleri, yasal işleyişi olmak suretiyle bu Müslümanlarca derneklerin oluşturulması ve uluslararası İslâmî işbirliği için rehberlik etmeleri gerekir. İslâm İşbirliği Teşkilatı üyesi bir ülke olan Kamerun, uluslararası düzeyde birçok fırsata sahip ancak ne yazık ki bunlardan çok az sayıda Müslüman yararlanmaktadır.

Bu mütevazı araştırmayla, Kuzey Kamerun'daki Müslüman toplumun sorunlarının tüm yönleri elbette ele alınamaz. Gelecekteki diğer araştırmalar, İslâm'ın Kamerun'da bir azınlık dinini temsil ettiği bu bölgede savaş ve İslâmî finans uygulamalarını inceleyebilir. Ayrıca, üzerinde çalışılması gereken önemli bir konu olan din ve terör teması da vardır çünkü medya bazen Kuzey Kamerun'da terör örgütü Boko Haram tarafından düzenlenen saldırı ve adam kaçıırma olaylarından Müslümanları sorumlu tutmakta veya suç ortağı olarak tanımlamaktadır. Bu bölgedeki araştırmacılar ayrıca Suudi Arabistan, Türkiye, İran ve Pakistan'ın giderek daha fazla yer aldığı ve etki alanları için rekabet halinde olduğu Kuzey Kamerun'da, Müslüman dünya liderlerinin dinî rekabetleri üzerine araştırma yapabileceklerdir. Son olarak, Kamerun'da yaşayan ve Müslüman tarikatleriyle günlük hayatlarını paylaşan yaklaşık 200 etnik grubun gerçeklerini daha iyi anlamak için çok disiplinli saha çalışmalarına (tarih, sosyoloji, antropoloji ve etnoloji) ihtiyaç duyulmaktadır.

Teřekkür

Dr. Ender Büyüközkara, Kübra Genç ile Yusuf Ertuđrul Erdem'e ve bu makalenin bilimsel içeriğinin geliştirilmesine yardımcı olan hakemlere destek ve katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Kaynakça

- Abbatcha, Garga. *Situation actuelle de l'Islam au Cameroun*. Marsilya: Provence Üniversitesi (Aix-Marseille I), Arap-Müslüman Dünyası Tarih ve Medeniyet Bölümü, İleri Araştırmalar Diploması Tezi (D.E.A), 1987.
- Abdoul Aziz, Ahmadou. "Imam Et Vie Politique Locale Au Nord-Cameroun: Liman Djidji Issa (1905-1982), *Lamido Et Guerre De Leadership Au Lamidat De Ngaoundéré*". *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 6/ Prof. Dr. Süleyman Büyükkarcı Özel Sayısı (2021), 1-29.
- Abdoul Aziz, Ahmadou. "Leadership Religieux Et Perception Islamique De L'exercice Du Pouvoir Temporel: L'exemple De Modibbo Hammaoundé (1907-2003) Dans La Vina (Cameroun)". *Dialogue Interreligieux, Médiation Et Laïcité Au Cameroun*. Ed. Taubic Falna ve Jean Koulagna, Yaoundé: Editions Monange, 2020.
- Abdoul Aziz, Ahmadou. *Modibbo Hammaoundé: Autorité Traditionnelle, Enseignant Et Imam (1907-2015)*. Ngaoundéré: Ngaoundéré Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Aboubakar, Adamou – Aïssatou, Ibrahim. "Etude Du Rapport De Forces Entre Deux Mouvances Confessionnelles Dans La Reconfiguration De L'élite Musulmane Au Cameroun. La Wahhabiyya Et La Tidjaniyya A Ngaoundéré". *Géopolitique du fait religieux au Cameroun. Revue internationale des Sciences Humaines et Sociales*, 8 (2019), 62-83.
- Abwa, Daniel. *Le Lamidat de Ngaoundéré de 1915 à 1945*. Yaoundé: Yaoundé Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 1980.
- Alihou. *L'école Occidentale A Meiganga: 1934-1960*. Ngaoundéré: Ngaoundéré Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- Bah, Thierno Mouctar – Taguem, Fah G. L. "Les Elites Musulmanes Et La Politique Au Cameroun Sous Administration Française: 1945-1960". *Peuples Et Cultures De l'Adamaoua (Cameroun)*. Ed. Jean Boutrais, 103- 133, Paris: Orstom, 1993.
- Bidoum Bidoum, Alain Christian. *Thermodynamic And Exergo-Economic Analysis Of A Solar-Biomass Hybrid Power Plant For Multi-Energy Generation*. İzmir: Ege Üniversitesi, Güneş Enerjisi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2019.
- Bukar. *Goni Et Marabouts Kanuri Dans Le Mayo-Sava Au Xxe Siècle*. Ngaoundéré: Ngaoundéré Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Coulon, Christian. *Les Musulmans Et Le Pouvoir En Afrique Noire - Religion Et Contre-Culture*. Paris: Khartala, 1983.
- Deltombe, Thomas – Domergue, Manuel - Tatsitsa, Jacob. *Kamerun! Une Guerre Cachée Aux Origines De La Françafrique, 1948-1971*. Paris: La Découverte, 2011.

- Digest Innocenti. *Le Mariage Précoce*. Florence: UNICEF, 2001.
- Djibrilla, Nouroudine. *Des Lamibé Et Imams A Maroua (1794-2013)*. Ngaoundéré: Ngaoundéré Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Djingui, Mahmoudou. "Mariage Et Images Du Mariage Chez Les Peul". *Peuples Et Cultures De l'Adamaoua (Cameroun)*. Ed. Jean Boutrais, Paris: Orstom, 1993.
- Ebolo, Emmanuel Bekolo. *The Implementation Of Decentralization And Local Government Reforms In Turkey And Cameroon : A Comparative Assessment*. Ankara: Hacettepe, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.
- Elem, Eyryce Tepeciklioğlu. "African Studies In Turkey". *Uluslararası İlişkiler*, 13/50 (2016), 3- 19.
- Fabilou. "Muslim Women and Politics in Cameroon". *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, 8/6 (2020), 248-256.
- Fabilou. *La femme et la politique dans la vina: une analyse sociopolitique de la participation à la vie publique de 1992 à 2011*. Douala: Douala Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Fosso, Lionel Constantin. *Integration Of Climate Change To Forest Management Practices: An Analysis Of Future Tree Species Distribution, Ecosystem Services And Perception Of Forestry Professionals*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2021.
- Fouapon, Alassa. "Militantisme Islamique Des Femmes Et Développement Genre Au Cameroun". *International Journal of Humanities and Social Science*, 11/2 (2021), 44-54.
- Frœlich, Jean-Claude. "Le Commandement Et L'organisation Sociale Chez Les Foulbés De l'Adamaoua (Cameroun)". *Etudes Camerounaises*, 45-46 (1954), 1-90.
- Gassim, Ibrahim. *Türk Dış Politikasında Afrika: Türkiye-Kamerun İlişkileri Örneği*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Gassim, Ibrahim. *Afrika'nın Sömürgeleştirilmesi: Berlin Konferansı ve Osmanlı Devleti (1884-1885)*. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Tezi, 2022.
- Guibaï, Gatama. "L'école A L'épreuve De l'Islam". *L'Œil du Sahel*, 39 (2000).
- Gumi, Sheikh Abubakar – Tsiga, Ismaila Abubakar, *Where I Stand*. Ibadan: Spectrum Books Limited, 1992.

- Hamadou, Adama – Amadou, Aboubakary Moodibo. "Itinéraire D'acquisition Du Savoir Arabo-Islamique Dans Le Nord-Cameroun". *Annales de la FALSH de l'Université de Ngaoundéré*, III (1998), 5-38.
- Hamadou, Adama. "Islam Et Christianisme Dans Le Bassin Du Lac Tchad: Dialogue Des Religions Ou Dialogue Des Religieux ?". *Annales de la Faculté des Lettres, Langues, Arts et Sciences de l'Université de Bamako*, 4 (2005).
- Hamadou, Adama. "Islamic Associations in Cameroon: Between the *Umma* and the State". *Islam and Muslim Politics in Africa*. Ed. Benjamin F. Soares ve René Otaeyek, New York: Palgrave Macmillan TM, 2007.
- Hamadou, Adama. "La *Faada* Et L'apprentissage Démocratique Dans Les Lamidats Du Nord-Cameroun". *L'Afrique Politique* (2002), 173-190.
- Hamadou, Adama. *L'Islam Au Cameroun: Entre Tradition Et Modernité*. Paris: L'Harmattan, 2004.
- Holtedahl, Lisbet. – Djingui, Mahmoudou. "Le pouvoir du savoir: la vie de Alaji Ibrahim Goni, juge traditionnel de Ngaoundéré". *Le pouvoir du savoir de l'Arctiques aux Tropiques*. Ed. Lisbet Holtedahl, Paris: Karthala, 1999.
- Holtedahl, Lisbet. "Education, Economie Et « Idéale De Vie » : Les Femmes De Ngaoundéré". *Peuples Et Cultures De l'Adamaoua (Cameroun)*. Ed. Jean Boutrais, Paris: Orstom, 1993.
- Jersad, Jon - Holtedahl, Lisbet. "Le Dernier des Sultans". Belgesel film, Denis Whyte Films ve Northern Lights Film Productions ortak yapımı NORAD, NRK, DR ve BBC, 1997.
- Kalay, Emre. *Uluslararası Sınır Uyuşmazlıkları: Kıta Afrikası Örnekleri*. Trakya: Trakya Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2018.
- Kameche, Mohammed. *The Shehu 'Uthman Dan Fodio: the Reformer, the Renovator and the Founder of the Sokoto Caliphate, 1774-1817*. Oran: Oran Üniversitesi, Afrika Uygurlığı Sanat Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Kane, Cheikh Hamidou. *Aventure Ambigüe*. Paris: Julliard, 1961.
- Kavas, Ahmet. "Osman b. Fûdî", *Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) İslâm Ansiklopedisi*. 33. Cilt, 466-467, İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 2007.
- Meirama, Garba Moussa. *Çad Gölü Havzası Komisyonu (1964-2014)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Tarih Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2019.
- Mohammadou, Eldridge. "Le Soulèvement Mahdiste De Goni Waday Dans La Haute- Bénoué (Juillet 1907)". *Africa 4*, Osaka: Ethnological Studies 31, 1994.

- Nawal, Farouk. *Droit Musulman Et Société A Maroua De 1916 A 2015*. Ngaoundéré: Ngaoundéré Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Ndzembanteh, Aboubakary Nulambé. *The Role Of Financial Development, Human Capital And Economic Growth On Environmental Sustainability: An Empirical Analysis Of Cameroon*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Ekonomi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.
- Ngwa, Nkwah Akongwi. *Perceptions Of The Foreign Policies Of France And Turkey In Francophone Africa: An Elite Perspective Of Cameroon And Cote D'ivoire*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2019.
- Njeuma, Martin Zachary. "The Foundation Of Radical Islam In Ngaoundere: 1835-1907". *Peuples Et Cultures De L'Adamaoua (Cameroun)*. Ed. Jean Boutrais, 87-101, Paris: Orstom, 1993.
- Ouba, Abdoul-Bâgui. "Les Ouléma Et L'instrumentalisation De L'Islam Au Nord Nigeria: Les Soufi, Les Sunnites Et La Politique Musulmane Du Pouvoir". *Les Musulmans, L'Ecole Et L'Etat Dans Le Bassin Du Lac Tchad*. Ed. Saibou Issa, Paris: L'Harmattan, 2016.
- Ousmanou, Adama. *Islam, Ethnicité Et Pouvoir Dans Le Bassin Du Lac Tchad De 1960 A 2000: Etude Comparative Du Cameroun, Du Tchad Et Du Nigeria*. Chisinau: PAF, 2016.
- Owona, Adalbert. *La Naissance du Cameroun: 1884-1914*. Paris: L'Harmattan, 1996.
- Ridley, Ngwa Neba. *Transformation Of National Identity, Geopolitics And Nation Building In Sub-Saharan Africa: The Cases Of Cameroon And Senegal*. Ankara: Beyazıt Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020.
- Saibou, Issa. *Les Musulmans, L'école Et L'Etat Dans Le Bassin Du Lac Tchad*. Paris: L'Harmattan 2016.
- Said, Edward W. *L'Orientalisme. L'Orient créé par l'Occident*. Paris: Le Seuil, 1980.
- Santerre, Renaud. "Aspects Conflictuels De Deux Systèmes D'enseignement Au Nord-Cameroun)". *La Quête Du Savoir: Essais Pour Une Anthropologie De L'éducation Camerounaise*. Ed. Renaud Santerre ve Céline Mercier-Tremblay, 396-413, Montréal: Université de Montréal, 1982a.
- Santerre, Renaud. "La Pédagogie Coranique". *La Quête Du Savoir: Essais Pour Une Anthropologie De L'éducation Camerounaise*. Ed. Renaud Santerre ve Céline Mercier-Tremblay, 337-349, Montréal: Université de Montréal, 1982b.
- Santerre, Renaud. "Maîtres Coraniques A Maroua". *La Quête Du Savoir: Essais Pour Une Anthropologie De L'éducation Camerounaise*. Ed. Renaud Santerre ve Céline Mercier-Tremblay, 350-371, Montréal: Université de Montréal, 1982c.

Sinderud, Marte Bogen. *Administrateurs Coloniaux, Missionnaires Norvégiens Et Lamibé Dans La Subdivision De Ngaoundéré (Cameroun) Entre 1945 Et 1960*. Oslo: Oslo Üniversitesi, Tarih Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 1993.

Souley Mane. *Les Associations Islamiques Au Cameroun. Entre Prosélytisme et Développement (1963-2016)*. Paris: L'Harmattan, 2017.

Taguem, Fah G. L. *Les Elites Musulmanes Et La Politique Au Cameroun De La Période Française A Nos Jours*. Yaoundé: Yaoundé I Üniversitesi, Tarih Bölümü, Doktora Tezi, 1996.

Taguem, Fah, G. L. "Crise D'autorité, Regain D'influence Et Pérennité Des Lamidats Peuls Du Nord-Cameroun". *Le Retour Des Rois: Les Autorités Traditionnelles Et l'État En Afrique Contemporaine*. Ed. Claude-Hélène Perrot ve François-Xavier Fauvelle, pp ??, Paris : L'Harmattan, 2003.

Tourneux, Henry. "L'enseignement Coranique Dans Une Petite Ville Du Nordcameroun (Maroua)". *Le Griot*, VIII (2000), 1-9.

EKLER:

Fotoğraf 1: Müslüman Toplumun Manevi ve Siyasi Lideri Ngaoundéré'den Lamido Mohamadou Hayatou Issa'nın Nisan 1997'de Tahta Çıkışı

Kaynak:(Modibbo Mohamadou Galdima Bey'in Ngaoundéré-Kamerun'daki özel arşivleri)

Fotoğraf 2: Zoubainatou Salihou Hanımefendi: Kuzey Kamerun'dan (Adamaoua)
2013 Yılında Ulusal Meclise Üye (Milletvekili) Olan Müslüman Bir Kadın

Kaynak:(Ngaoundéré Eski Belediye Başkanı Malam Ousmanou Bey'in Ngaoundéré-Kamerun'daki özel arşivleri)

Fotoğraf 3: Kuzey Kamerun'da Ngaoundéré'deki Lamidat Sarayı'ndaki 1980'lerin Müslüman Âlimleri: Liman Hammaoundé (Ortada), Alkaali Goni Ibrahima (Sağda) ve Magatakarda (Solda Lamido Sekreteri).

Kaynak:(Ngaoundéré Eski Belediye Başkanı Malam Ousmanou Bey'in Ngaoundéré-Kamerun'daki özel arşivleri)